

Dit toch is de groote greep van Calvijn geweest, dat hij, anders dan Luther, niet de zaligheid van den mensch, maar de eere Gods als hoofddoel van ons leven, voorop stelde. Het gaat niet om mijn zaligheid, maar of God in mijn leven tot Zijn eer komt. Als we dat gezien hebben, hebben we met alle individualisme gebroken.

Het gaat er om te laten zien, wat God met en voor Zijn volk doet. Wat Christus, ook reeds in het O. T., voor Zijn volk is. Dit nu wordt door de Graaf telkens naar voren gebracht en wat wordt de Schrift dan rijk, wat gaat het dan leven. Als we dat gezien hebben, kunnen we 't ook vertellen, hoe moeilijk dit soms is. Zeker, we bereiken dat zoo in eens niet. Maar door telkens de Schrift tot ons te laten spreken, zooals ze is, komen we er met onze leerlingen hoe langer hoe meer in.

Men heeft er op gewezen, dat deze gedachte verband houdt met wat Cocceus leerde in het begin der 17e eeuw. Zelfs hoorde ik al van Cocceanisme spreken. En op den klank af zou men geneigd zijn, dit toe te stemmen. Toch doet, wie dit meent, m.i. Ds de Graaf onrecht. Cocceus was een voorstander van de Verbondstheologie. Hij nam aan, dat er twee verbonden waren; het verbond der werken en het verbond der genade. Bij het verbond der genade moeten we onderscheiden in drie tijdperken:

1. een tijdperk vóór de wet tot Mozes;
2. onder de wet tot Christus;
3. na de wet onder het N. T.

Dit was wel niets nieuws, maar de fout van Cocceus was, dat hij aannam, dat er in de verschillende perioden ook een wezenlijk verschil in genade was. De geloovigen onder de wet bijv. zouden geen vergeving van zonden hebben ontvangen, alleen maar een voorbijzien daarvan. Hiervan nu vindt ge bij de Graaf geen spoor. Er is maar één genade in Christus, ook onder de wet is er vergeving van zonden door Christus. Hij werkt reeds daarin, dringt in de geschiedenis om Zich te openbaren (bl. 4, Inleiding). Cocceus ontdekte op elke bladzijde van het O. T. Christus. De Graaf laat de Schrift spreken, zooals ze is en dan is heel het O. T. Messiaans.

En dan spreekt ze ook van het Verbond. Ons Doopsformulier spreekt er van, dat er in alle verbonden twee partijen begrepen zijn. Maar daarin is God de eerste en Hij heft den mensch tot de andere partij op, die Hij de verbondstrouw geven en leeren zal, door Christus. Dien Hij ons tot een Hoofd gaf. Die in onze plaats „Ja“ heeft gezegd op Gods eisch en Die ons door Zijn Geest „ja“ leert zeggen.

Is dat niet schriftuurlijk?

Dankbaar zijn we voor dit werk. Laat men daar maar ernstig mee bezig zijn, dat zal de vertelling op onze school en het inzicht in de Schrift bij ons en bij onze leerlingen verdiepen.

Met belangstelling zien we het verschijnen van het tweede deel tegemoet.

J. M. J. BRANTS.

Een avonturier uit de 18de eeuw.

Dr D. J. H. ter Horst: Franciscus Lievens Kersteman. — P. N. van Kampen & Zoon, Amsterdam 1937. „Patria“-serie no. 11.

De achttiende eeuw is nooit erg in trek geweest bij menschen, die van de geschiedenis niet een uitgebreide studie hebben gemaakt. En dat is geen wonder. Op de groote zeventiende eeuw, voor ons

Iets over Vondel en de Predikanten van Amsterdam.

III.

Het volgend hekeldicht van Vondel, waar weer de „dronkenschap“ van Trigland voor den dag komt, is van 1628, en een der meest onkiesche en platte. We komen nu ook weer in aanraking met de oude vijanden der predikanten: de Academici. In genoemd jaar had de Amsterdamsche Academie een prijsvraag uitgeschreven, door Vondel op rijm gebracht, een prijsvraag, wier strekking niet onduidelijk was. Ik schrijf haar hier in haar geheel af.

D'Amsterdamsche Academie
Aen alle poëten en dichters der
Vereenigde Nederlanden,
Liefhebbers van de goudde vrijheit.

Apoll, op Helicon geseten,
Vraecht al syn heylighe Poëten:
Wat beste en slimste (ergste) tongen syn?
Of waerheyt salich maeckt, of schyn?
Of dwang van vrome Christen-sielen
Niet streckt om Hollandt te vernielen?
Of vryheyt niet en was de schat
Waerom men eerst in oorloogh tradt?

land bij uitstek „groot“, omdat het daarin zijn onafhankelijkheid verwierf, en zich door zeevaart en handel een naam maakte, die weldra bekend en zoo noodig gevreesd werd tot in de verste landen der aarde, viel als vanzelf de aandacht. Vele factoren, die meegewerkt hebben aan die grootheid, veel bouwers van het koloniale rijk, dat in die eeuw gefundeerd werd, zijn minder bekend, maar als ze door moderne boeken weer in het licht gebracht worden, kunnen deze rekenen op een groote groep belangstellende lezers.

De achttiende eeuw is voor velen niet meer dan het „vervaltijdperk“. Als wij in onze geschiedenis op die factoren letten, die de zeventiende eeuw deed worden wat zij werd, dan zien we inderdaad een achteruitgang. De activiteit die de vorige eeuw kenmerkte, schijnt totaal verdwenen, en vervangen door een passieve houding. In politiek opzicht beheerscht de republiek niet meer de staatkunde van Europa, maar zij wordt beheerscht door haar vroegere minderen. Kunst en wetenschap, die in de 17de eeuw een peil bereikten, zoo hoog als nooit te voren, en waarop een nationaal stempel werd gedrukt, verloren in de 18de eeuw dat eigene, tengevolge van karakterloze navolging en nabootsing van het buitenland. Een eeuw om trotsch op te zijn, werd de achttiende voor ons niet.

Maar toch wel een zeer belangrijke.

Aan het begin heerscht een almachtige, aristocratische regenten-klied over de bijna rechtloze burgerij; aan het einde ervan zijn deze heerschers ontroond, en wordt de volkssoevereiniteit als hoogste gezag gehuldigd. Er moet een groote omwenteling plaats gegrepen hebben in hart en hoofd der burgers, om te komen tot de omwenteling op staatkundig gebied.

Moeilijk is het om de oorzaken van de langzame wijziging der geestesgesteldheid na te vorsch. De cultuurgeschiedenis wordt van grooter belang dan die der politieke ontwikkeling. Alles grijpt de geleerde aan, om de onder het volk levende ideeën op te sporen en te volgen in hun loop. En hij vindt dan veel materiaal. In die eeuw, waarin de filosofie bij uitstek beoefend werd, was het de gewoonte meer of min filosofisch getinte mémoires en levensbeschrijvingen uit te geven. De „galante“ 18de eeuw zweefte met de amoureuze ontboezemingen en gewaagde avonturen van heele en halve misdadigers, waarvan de beruchte Casanova wel de bekendste werd. Hoeveel overdrijving er ook moge schuilen in dergelijke mémoires, ze geven toch een beeld van de eeuw en zijn daarom voor den cultuur-historicus van enorm belang.

Ons land kent ook zijn „helden“ op dit gebied. Even voor den aanvang der 18de eeuw, in 1695, was verschenen „De vermakelijke avonturier“, van Nicolaas Heinsius, grotendeels een autobiografie. Het gunstig onthaal dat dit lang niet altijd stichtelijk boek ten deel viel, is karakteristiek voor den smaak en maakt begrijpelijker den invloed van een overigens weinig bekend man, Franciscus Lievens Kersteman.

Over hem heeft Dr Ter Horst in de Patria-serie een boekje geschreven, dat velen die belangstellen in de cultuurgeschiedenis, met genoegen zullen lezen. Ten onrechte, meent de schrijver, heeft men dezen „kleinen“ avonturier nu geheel vergeten. „Want zonder overdrijving kan men van hem zeggen, dat hij gedurende jaren een geheel volk in angst en spanning heeft gehouden. Rijken en armen, geleerden en ongeleerden verslonden zijn profetieën alsof ze waarlijk hemelsche wijsheid bevatten. Kersteman was iemand van meer dan middelmatige bekwaamheden, maar een superieure

Of oock in welbestierde steden

Een oproermaeker wordt geleden (geduld)?

Of huys-plondren vesten sticht?

Of d'eedt geen burgery verplicht?

En of sich leeraers niet verlopen (buiten hun boekje gaan)

Wanneerse desen bandt ontknoopen?

De dan volgende regels, die dienen om in te lichten over den prijs, houden nog een schimpseut in op Prins Maurits. Alle toespelingen in deze Academievraag voorkomend¹⁾ te bespreken, zou te ver voeren hier. We bepalen ons ook hier weer tot Trigland.

Vondel wilde prikkelen: en dat gelukte hem buiten kijf. Het regende bittere en booze antwoorden, vaak aan alle kiescheid gespeend.

Onder die was er een, dat Vondel toeschreef aan Trigland. Dit blijkt uit het vierregelig versje, dat Vondel toevoegde aan het eigenlijke hekeldicht, dat hij op deze gelegenheid vervaardigde, en welke regels een parafrase bedoelden te zijn van het klassieke: „Qui Curios simulant, et Bacchalia vivunt“.

„Hy lykt een sant en dubbel geus,
En voert een roo' kalkoensche neus,
Al speelt de droes, de paep in 't swart,
Syn snuit verraet hem, of syn start.

Anagramma van
Japik Priaep.²⁾
Ik pal Priaep.

In later dagen — waarschijnlijk is Brandt de „Urheber“ van deze legende — schreef men het

geest was hij allermint. Toch kan het niet weersproken worden, dat zijn invloed op zijn tijdgenooten binnen onze landsgrenzen grooter is geweest dan de invloed van Erasmus en Grotius op hun tijdgenooten“.

Dit citaat wekt het vermoeden, dat hier een bijzonder man behandeld wordt. En dat is toch niet heelmaal waar. Het overzicht van zijn leven teekent een avonturier, die verschillende amourettes gehad heeft, die zeer kiesch worden behandeld en die verder een bewogen leven geleefd heeft. Zijn afwisselend bestaan van student, soldaat, schrijver van volksboekjes, en biografieën van bekende avonturiers, rechtskundige, lector en zelfs honorair professor te Heusden, oplichter, advocaat van kwade zaken enz. brengen hem in contact met verschillende lagen der bevolking. De schrijver kan daardoor licht laten vallen op veel omstandigheden, die den geest der 18de eeuw mee hebben gevormd.

Tal van aardige bijzonderheden worden verhaald, waardoor het leven van dien tijd ons nader gebracht wordt. De sensatielust was toen niet minder groot dan nu. Als verteld wordt, dat ruim achttienduizend menschen tijdens de kermis te Rotterdam, den in het werkhuis opgesloten oplichter komen bekijken, als een curiositeit, geeft dit een aardig kijkje op den aard der volksvermaken uit die dagen. De schrijver ziet in dezen rusteloozen zwerver een voorbeeld van de vitaliteit dier dagen, en vat zooveel genegenheid voor hem op, dat hij zijn daden eigenlijk vergoedijkt. Hij noemt hem een amoreel, niet een immoreel mensch, wiens „kleine tragedie“ daarin bestond, dat hij ondanks zijn goeden wil, door de omstandigheden telkens van 'trechte pad werd afgeleid. Uit zijn levensloop blijkt, dat hij een handig man geweest is, die op allerlei wijze wist profijt te trekken van de goedgeloofigheid zijner medemenschen, maar wiens leven verre van onberispelijk is geweest.

Het beeld van dezen man en de oorzaak van zijn beroemdheid, had de schrijver dunkt mij beter doen uitkomen, als hij, in plaats van de lange lijst zijner werken op te sommen, den inhoud van een enkel daarvan had gegeven. Nu moet men zich tevreden stellen met veel titels en enkele korte verklaringen.

Vooraf geldt dit voor het groote stuk, dat gewijd is aan het „profetische“ werk van dezen geldmaker, die handig gebruik wist te maken van den naam van den toenmaals zeer beroemden astroloog en tooverdokter Ludeman, om talrijke astrologische boeken met de dwaaste toekomstvoorspellingen aan den man te brengen. Uitvoerig somt de schrijver op alle lange titels, met vermelding van het aantal drukken. Daaruit kan de lezer wel opmaken, hoe geliefd toen onder alle standen dit soort werk was, hoe duizenden de zonderlingste voorspellingen uit den loop der sterren slikten en in spanning hun vervulling afwachten. Maar verklaring van dit feit wordt niet uitvoerig gegeven. Misschien had ook hier een breedere bespreking van het hoofdwerk meer licht gegeven. Het doordringen van Newtons theorieën, die liefde voor sterrenkunde ook bij leken, die soms kostbare kijkers bezaten, zal er wel niet vreemd aan zijn geweest. Nu komen uit dit boekje een enorm handig veelschrijver en een ongelooflijk goed- en bijgeloovig volksdeel naar voren, en valt de aandacht meer op den persoon, dan op zijn beteekenis voor zijn tijd. Dat zijn invloed grooter geweest is dan die van Erasmus in zijn tijd, mag men toch niet alleen afleiden uit de oplagen der boeken. Kersteman is een der vele, misschien wel een der

bovenbedoelde antwoord op de Academievraag toe aan Jacob Cats. Dit zal wel hierdoor zijn gekomen, dat Vondel ook een spotticht heeft gemaakt op genoemden dichter en raadpensionaris, en hem daarin den naam van Jaep Priaep geeft.³⁾

Zou Vondel dan goed zijn ingelicht, toen hij 't gewraakte antwoord op de Academievraag aan Trigland toeschreef? Zoolang nadere bewijzen ontbreken, geloof ik het niet. Welke karakter-eigenschappen Trigland bezat, de humor was niet een van zijn sterkste zijden. Kwajik kan men evenwel bedoeld gedichtje humoristisch noemen in den waren zin des woords. Laten we zeggen, dat het poegt komiek te zijn. Maar het is niet eens altijd komiek: 't is meer plat en vies.

Welnu, we weten dat het 17de eeuwse geslacht heel wat meer door de vingers zag op het gebied der kiescheid, dan de 19de eeuwers. Over onze eigen tijd kunnen wij wat dat betreft niet zoo gunstig oordeelen.

Maar dat dit gedichtje, met den veelbelovenden titel: „D'Amsterdamsche Kakademie, ofte Guitschool“, en waarvan de eerste twee regels als 't volgt luiden:

„Alvol, op Heele-Ton geseten,
Vraegt al syn dronke kale Neten“,

ik zeg, dat dit gedicht van Trigland afkomstig zou zijn, weiger ik aan te nemen op grond alleen, dat Vondel hem voor den maker ervan aanzag. 't Past allermint bij den hoogen ernst, de deffigheid — in den juisten zin des woords — die Triglands optreden kenmerkten.

voornam
Erasmus
vloed n
meten n

Dit bo
geschied
teekenen
er in ge
werken
Gr.

Calvijt
om een
die den

Hij sel
verdenke
pas ondu
omtrent
Drie e
komend
synode
Paschen
niet opr
Hier s
Calvijt d
op dit p
de heere
hij Carol
bewaren
blijven. l

Op 14
Lausann
aanwezig
deerden.

Viret
doch zon
soon“ te

Caroli
belijden
Athanas
laties, d

Toen s
ontwaar
trent de
scheiding
vraag, o
en de m
meer gel

Verder
kinderac
deugniet
enz. Hij
is een b

Vervolg
dediging

Hij leg
heid, die
over Goc
Woord, n
Zijn Woc
Woord.
langen, g
den. Maa
teekenis
de Schri
gelijk die
kunnen

Het vo
land dra
moet afk
kort dan

„M
U
Op

In zoo
tooneelsp
den stich
opnieuw
straat ve
de rol va
Euripylus
verlegens
gegrimeer
Waarom
der der
de voora

„Ba
En
On
Op

Voor 't
op Vonde
werkelijk
lieft voor
dan cens
weest. O
een en a